

Przemysław Żurawlew, Sławomir Mielczarek, Sławomir Pawlak, Jerzy Bartuzi

**NOWE DANE O RZADKO SPOTYKANYCH
MOTYLACH DZIENNYCH
(LEPIDOPTERA: HESPERIOIDEA, PAPILIONOIDEA)
WIELKOPOLSKI I ZIEMI WIELUŃSKIEJ**

New data on rare daytime butterflies (*Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea*) in Wielkopolska and Wieluńska Land

ABSTRAKT: W artykule podano dane o stanowiskach 28 gatunków motyli dziennych z terenu Wielkopolski i ziemi wieluńskiej. Przedstawiono informacje o nieznanach dotąd stanowiskach, chronionych i zagrożonych wymarciem w naszym kraju gatunków: *Phengaris alcon* (kategoria VU) i *Euphydryas aurinia* (kategoria EN). Na Czerwonej Liście Gatunków Ginących i Zagrożonych w Polsce figurują ponadto: *Heteropterus morpheus*, *Lycaena dispar*, *Polyommatus bellargus*, *Boloria euphrosyne*, *Apatura iris* i *A. ilia*.

SŁOWA KLUCZOWE: *Lepidoptera*, *Phengaris alcon*, *Euphydryas aurinia*, Wielkopolska, ziemia wieluńska.

ABSTRACT: The article presents data on the locations of 28 species of daytime butterflies in Wielkopolska and Wieluńska Land. Information is provided on the so far unknown locations of protected and endangered species: *Phengaris alcon* (category VU) and *Euphydryas aurinia* (category EN). Polish Red List of Threatened Species includes furthermore: *Heteropterus morpheus*, *Lycaena dispar*, *Polyommatus bellargus*, *Boloria euphrosyne*, *Apatura iris* and *A. ilia*.

KEY WORDS: *Lepidoptera*, *Phengaris alcon*, *Euphydryas aurinia*, Wielkopolska, Wieluńska Land

Motyle dzienne Polski są dobrze poznane (Buszko i Masłowski 2008, Sielezniew i Dziekańska 2010, Warecki 2010), jednak ich rozmieszczenie w poszczególnych regionach naszego kraju jest zbadane nierównomiernie (Buszko 1997, Buszko, w przyg.). W pracy przedstawiamy nowe dane o 28 gatunkach motyli, które do niedawna znane były w Wielkopolsce i na sąsiadującej z nią ziemi wieluńskiej, z nielicznych bądź bardzo nielicznych stanowisk (Buszko 1997). Obserwacje zebrano w latach 2004-2010 podczas badań przyrodniczych, z reguły nie nastawionych na tę grupę owadów. Całość materiału udokumentowana jest fotograficznie i dostępna u autorów. Wymienione w tekście stanowiska (podane w układzie UTM) leżą na terenie województw wielkopolskiego i łódzkiego, w makroregionach Nizina Południowowielkopolska i Obniżenie Milicko-Głogowskie (Kondracki 2002).

Omawiając poszczególne gatunki podano wcześniejsze (głównie powojenne) prace z Wielkopolski, w których opisano ich stanowiska, tj. Poznań i okolice (Klonowski 1975), rezerwat „Meteoryt Morasko” (Bą-

Wymienione w tekście stanowiska (podane w układzie UTM) leżą na terenie województw wielkopolskiego i łódzkiego, w makroregionach Nizina Południowowielkopolska i Obniżenie Milicko-Głogowskie (Kondracki 2002).

kowski 1996), Wielkopolski Park Narodowy (Baraniak et al. 1999), okolice Ostrowa Wielkopolskiego (Walczak 1998), poligon wojskowy „Biedrusko” (Walczak 2002), okolice Wągrowca (Walczak 2003), Puszcza Zielonka (Śliwa 2005) i Nadwarciański Park Krajobrazowy (Brzeg 2007). Skorzystano również z niepublikowanych danych z terenu powiatu pleszewskiego (Żurawlew w przyg.).

Przegląd gatunków

HESPERIIDAE

Erynnis tages (Linnaeus, 1758)

– powszeleatek brunatek

- Osiek (CB09), 11 VII 2007 i 8 VIII 2010, po 1 ex. (SP).
 - Piaski Wielkopolskie (XT45), 10 VII 2008, 1 ex. (TP).
 - Odolanów (XT81), 30 IV 2010, 1 ex. (TŻ).
- Gatunek mezofilny. Notowany w całej Polsce, najrzadziej na północy. Z reguły pojawia się nielicznie (Sielezniew i Dziekańska 2010). Podawany przez: Klonowski (1975), Żurawlew (w przyg.).

Heteropterus morpheus (Pallas, 1771)

– rojnik morfeusz

- Hetmanów (XT90), 15 VI 2009, kilka exx. (WK).
 - Antonin (XT91), 24 VI 2007 i 7 VI 2008, po 1 ex. (WK).
 - Przygodzice (XT91), 6 VII 2008, kilkanaście exx. (JB).
 - Trzcieliny (XT91), 20 VI i 11 VII 2010, po 1 ex. (TŻ; fot. 1).
 - Helenów (YT01), 29 VI 2009, kilkanaście exx. (WK).
- Gatunek higrofilny. Rozpowszechniony w południowo-zachodniej i wschodniej Polsce (Buszko i Masłowski 2008). Gatunek umieszczony na Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce, kategoria NT, bliski zagrożenia (Głowaciński ed. 2002). Dawniej notowany w Wielkopolsce

Fot. 1. Rojnik morfeusz *Heteropterus morpheus*, Trzcieliny, 11.05.2010. Fot. T. Zuk

pod Lesznem i Rawiczem (Vierhub 1915, Benner 1916, za: Walczak 1998), natomiast współcześnie w rejonie Ostrowa Wielkopolskiego (Walczak 1998).

Carterocephalus palaemon (Pallas, 1771)

– kosternik palemon

- Namysłaki (BC91), 22 V 2006, kilka exx. (JB).
- Stare Grądy (CC06), 11 V 2009, 1 ex. (PŻ).
- Golina (CC09), 14 V 2009, 3 exx. (SM).
- Kolno (CC09), 20 V 2009, 2 exx. (SM).
- Piaski Wielkopolskie (XT45), 30 V 2008, 1 ex. (TP).
- Mazury (XT72), 13 V 2007, kilka exx. (JB).
- Roszki (XT73), 28 V i 8 VI 2010, po 3 exx. (PŻ).
- Budy (XT74), 8 VI 2010, 1 ex. (PŻ).
- Korytnica (XT83), 28 V 2010, 1 ex. (PŻ).
- Roszki – Bór (XT83), 28 V i 8 VI 2010, po 1 ex. (PŻ).
- Bledzianów (XT90), 24 V 2009, 3 exx. (MR).
- Trzcieliny (XT91), 24 V 2005, 1 ex. (WK), 20 V 2009, kilka ex. (JB).

- Antonin (XT91), 13, 18 i 28 V 2007, 8 VII 2008, po 1 ex. (WK).
- Przygodzice (XT91), 30 V 2010, 1 ex. (JB).
- Kołatajew (XT92), 1 VI 2008, 1 ex. (TŻ).
- Piaski – Szczygliczka (XT92), 23 V 2009, kilka exx. (TŻ).
- Ostrów Wielkopolski (XT92), 30 V 2010, 1 ex. (JB).
- Policko (XT98), 10 VI 2009, 1 ex. (SM).
- Bilczew (YT02), 17 V 2009, kilka exx. (TŻ).

Gatunek higrofilny, występuje na południu, zachodzie i wschodzie Polski (Sielezniew i Dziekańska 2010). Podawany dawniej w Wielkopolsce z okolic Skwierzyny (Koerth 1916, za: Walczak 1998). Znany z kilku rozproszonych stanowisk w regionie (Buszko 1997), okolic Ostrowa Wielkopolskiego (Walczak 1998) i powiatu pleszewskiego (Żurawlew w przyg.). Długa lista obserwacji podanych w tej pracy wyraźnie wskazuje, iż nie należy do gatunków rzadkich.

***Carterocephalus silvicola* (Meigen, 1829)**

– **kosternik leśniak**

- Roszki – Bór (XT83), 8 VI 2010, 1 ex. (PŻ).
 - Antonin (XT91), 20 V 2009, 1 ex. (JB).
- Gatunek higrofilny. Na ogół lokalny i nieliczny. Wykazany z całej Polski, najczęściej w jej północno-wschodniej części (Buszko i Masłowski 2008). W Kotlinie Milickiej zanotowany też w Miliczu (XT51), 24.05.2009, 2 exx. (Bartuzi, dane niepublikowane). Wcześniej nie podawany z Wielkopolski (Krzywicki 1982) lub znany z pojedynczych stanowisk (Buszko 1997). W roku 2010 stwierdzony pod Koźmińcem (XT84) koło Pleszewa (Żurawlew w przyg.).

***Hesperia comma* (Linnaeus, 1758)**

– **karłatek kliniek**

- Wieruszów (CB08), 16 VIII 2010, 1 ex. (SP).
- Osiek (CB09), 5 VIII 2008 i 4 VIII 2010, po 1 ex. (SP).
- Dębica (XT91), 10 VIII 2008, 1 ex. (JB).

- Ciężęńskie Holendry (XT98), 4 VII 2009, 2 exx. (SM).

Gatunek mezofilny. W ostatnich latach gatunek coraz rzadszy w Polsce (Sielezniew i Dziekańska 2010). Podawany przez: Kłownowski (1975), Baraniak et al. (1999), Walczak (2002), Śliwa (2005), Brzeg (2007).

LYCAENIDAE

***Lycaena dispar* (Haworth, 1802)**

– **czerwończyk nieparek**

- Radolina (BC98), 11 VIII 2008, 1♂ (SM).
- Mielezzynek (CB08), 15 VI 2010, 1 ex. (ZP).
- Wieruszów (CB08), 5 VIII 2010, 1 ex., 21 VIII 2010, 1♂, 23 VIII 2010, 2♂♂ (SP).
- Osiek (CB09), 23 IX 2007, 1♀, 12 VIII 2010 1♀, 20 VIII 2010, 1♂, para in copula, 22 VIII 2010, 1♀ (SP).
- Kolno (CC09), 14 VI 2009, 2♂♂, 1♀ (SM).
- Golina (CC09), 12 VII 2009, 1♂, 1♀, 9 VIII 2009, 2♂♂, 1♀, 21 VIII 2010, 1♀ (SM).
- Kotwasice (CC16), 19 V 2009, 1♂ (PŻ).
- Konin - Chorzeń (CC18), 28 V 2009, 2♂♂, 1 VI 2009, 1♀ (SM).
- Kępa (CC19), 6 i 18 VIII 2008, 1♂, 23 VI 2010, 1♀ (SM).
- Gosławice (CC19), 29 VI 2010, 1♂, (SM).
- Dębicz – Bagna Kramskie (CC29), 16 VII 2009, 1♂, 1♀ (SM).
- Helenów Drugi – Bagna Kramskie (CC29), 24 VI 2010, 1♀ (SM).
- Józwin (CD10), 7 VI 2008, 1♀, 21 VI 2009, 1♂, 1♀ (SM).
- Kamienica (CD10), 11 VII 2010, 1♀ (SM).
- Piaski Wielkopolskie (XT45), 18 VIII 2007, 18 VIII 2008, 24 V 2009 i 25 VII 2010, po 1♂, 30 VII 2010, 1♀ (TP).
- Konradów (XT70), 11 VIII 2007, 1♀ (JB).
- Kotlin (XT85), 6 VI 2008, 3♂♂ (PŻ).
- Pызdry (XT88), 15 VIII 2007, 2♂♂, 1♀ (PŻ).
- Niedźwiady (XT90), 30 VII 2006, 2♂♂ (WK).

- Policko (XT98), 25 i 26 V 2009, 1♂, 2♀♀ (SM).

- Wrąbczyn Górski (XT98), 4 VII 2009, 2♂♂, 1♀ (SM).

- Ciężęńskie Holendry (XT98), 10 VI 2009, 2♂♂, 2♀♀ (SM).

- Wtórek (YT02), 7 VI 2007, 1 ex. (WKa).
Gatunek higrofilny. Prawnie chroniony, ujęty na Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce (Głowaciński ed. 2002) i w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt (Głowaciński i Nowacki eds. 2004). Podawany przez: Klonowski (1975), Baraniak et al. (1999), Walczak (2002), Śliwa (2005), Żurawlew (w przyg.).

***Lycaena alciphron* (Rottemburg, 1775)**

- **czerwończyk zamgleniec**

- Grądy (CB09), 22 VI 2008, 1 ex. (SP).

Gatunek higrofilny. Występuje w całej Polsce, ale tylko lokalnie liczniej (Sielezniew i Dziekańska 2010). Podawany przez: Klonowski (1975), Bąkowski (1996), Walczak (1998, 2002), Śliwa (2005).

***Lycaena hippothoe* (Linnaeus, 1761)**

- **czerwończyk płomieniec**

- Golina (CC08), 28 VI 2009, 1 ex. (SM).

Gatunek higrofilny. Zamieszkuje całą Polskę, jednak większość stanowisk znajduje się w górach i na wschodzie kraju (Buszko i Masłowski 2008). Podawany przez: Klonowski (1975), Baraniak et al. (1999), Walczak (2002), Brzeg (2007).

***Thecla betulae* (Linnaeus, 1758)**

- **pazik brzoźowiec**

- Konin (CC18), 16 VIII 2008, 1 ex. (SM).

- Kępa (CC19), 6 VIII 2008, 1 ex. (SM).

- Piaski Wielkopolskie (XT45), 28 VII 2008, 1 ex. (TP).

- Ostrów Wielkopolski (XT92), 18 IX 2010, 1 ex. (JB).

Gatunek mezofilny. Spotykany niezbyt często i przeważnie pojedynczo (Buszko i Masłowski 2008). Podawany przez: Klonowski (1975), Bąkowski (1996), Walczak (1998,

2002), Baraniak et al. (1999), Śliwa (2005), Brzeg (2007), Żurawlew (w przyg.).

***Favonius quercus* (Linnaeus, 1758)**

- **pazik dębowiec**

- Raczyce (XT81), 5 VII 2009, 1 ex. (JBa).

Gatunek mezofilny. Jako imago notowany rzadko i nielicznie (Buszko i Masłowski 2008). Podawany przez: Klonowski (1975), Bąkowski (1996), Walczak (1998, 2002), Baraniak et al. (1999), Śliwa (2005), Brzeg (2007), Żurawlew (w przyg.).

***Satyrrium w-album* (Knoch, 1782)**

- **ogończyk wiązowiec**

- Myśluborskie Holendry (CC08), 28 VI 2009, 1 ex. (SM).

- Węglewskie Holendry (CC08), 12 VII 2009, 1 ex. (SM).

- Antonin (XT91), 24 VI 2007, 1 ex. (WK).

Gatunek mezofilny. Rzadko spotykany jako imago (Buszko i Masłowski 2008). Podawany przez: Klonowski (1975), Baraniak et al. (1999), Walczak (2002), Śliwa (2005), Żurawlew (w przyg.).

***Satyrrium pruni* (Linnaeus, 1758)**

- **ogończyk śliwowiec**

- Bieniszew – Puszcza Bieniszewska (CC09), 18 VI 2009, 1 ex. (SM).

- Helenów (YT01), 15 VI 2009, 1 ex. (WK).

Gatunek kserotermofilny. Notowany w całym kraju, za wyjątkiem północnej części i wyższych partii gór (Sielezniew i Dziekańska 2010). Podawany przez: Klonowski (1975), Bąkowski (1996), Baraniak et al. (1999), Walczak (2002).

***Cupido argiades* (Pallas, 1771)**

- **modraszek argiades**

- Wieruszów (CB08), 18 i 22 VIII 2010, po 1 ex., 23 VIII 2010, 2 exx. (SP).

- Osiek (CB09), 3 i 11 VII, 15 VIII 2007, 3 VII 2008, 15 VIII 2010, po 1 ex., 8 VIII 2010, 1♀ składająca jaja, 20 VIII i 12 IX 2010, po 2 exx. (SP).

- Myśliborskie Holendry (CC08), 11 VIII 2009, 1 ex. (SM).

- Myślibórz (CC09), 22 VII 2008, 1 ex. (SM).

- Józwin (CD10), teren nieczynnej odkrywki Węgla Brunatnego Pątnów. W latach 2009 i 2010 od połowy V do pierwszej dekady IX regularnie obserwowano do 12 exx. i pary in copula (SM).

- Kleczew (CD10), 29 V 2010, 2 exx., 11 VIII 2010, 1 ex. (SM).

- Lipka (CC13), 23 VIII 2008, 1 ex. (PTD).

- Możdżanów (XT70), 3 V 2006, 2 exx. (JB).

- Antonin (XT91), 13 i 27 VII 2006, po 1 ex. (WK).

- Papiernia (XT91), 19 VII 2007, 1 ex. (WK).

- Piaski – Szczygliczka (XT92), 6 VII 2009, kilka exx. (TŻ).

Gatunek mezofilny. Zasiadła wschodnią i południową część Polski, obecnie powraca na dawno opuszczone stanowiska na zachodzie kraju (Buszko i Masłowski 2008). W Wielkopolsce notowany po roku 1950: 25 V 1957 pod Jarosławcem, 19 VII 1958 w Tłuczni (Klonowski 1975), 21 VII 1995 w Przygodzicach (Walczak 1998), natomiast od roku 2006 obserwowany na wielu stanowiskach pod Pleszewem i w 2008 w Nadwarciańskim PK (Żurawlew 2007, Żurawlew w przyg.). Podane dane potwierdzają informacje o powrocie tego gatunku na wcześniej opuszczone zachodnie stanowiska.

***Phengaris alcon* (Denis et Schiffermüller, 1775) – modraszek alkon**

- Golina (CC09), pomiędzy 12 a 26 VII 2009, widywano do 8 exx. i złożone jaja na roślinie żywicielskiej tego gatunku, tj. goryczce wąskolistnej *Gentiana pneumonanthe* L. (SM; fot. 2).

Gatunek higrofilny związany z łąkami trzęślicowymi. W Polsce występuje prawie wyłącznie w południowo-wschodniej części kraju. W Wielkopolsce znany współcześnie tylko z „Bagna Chlebowo” w Puszczy Noteckiej i z poligonu „Biedrusko” (Walczak

Fot. 2. Modraszek alkon *Phengaris alcon*, Golina, 12.07.2009. Fot. S. Mielczarek

2002). Gatunek narażony na wymieranie ze względu na niekorzystne zmiany środowiska. Prawnie chroniony, ujęty na Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce (Głowaciński ed. 2002) i w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt (Głowaciński i Nowacki eds. 2004).

***Plebejus argyrognomon* (Bergsträsser, 1779) – modraszek srebroplamek**

- Honoratka (CD10), 21 VI 2009, para in copula (SM).

- Józwin (CD10), 14 VIII 2010, 2♂♂, 1♀ (SM).

Gatunek kserotermofilny. Na terenie Polski występuje tylko na niektórych terenach, zwarty zasięg obejmuje pas wyżyn od Opoli, poprzez Jurę Krakowsko-Częstochowską, po Wyżynę Lubelską. Mniejsze skupienia

stanowisk znajdują się w Wielkopolsce, na Kujawach i w zachodniej części Pojezierza Mazurskiego. Ponadto znany z wielu izolowanych stanowisk (Buszko i Masłowski 2008). Podawany przez: Klonowski (1975), Bąkowski (1996), Baraniak et al. (1999), Walczak (2002), Śliwa (2005).

Aricia agestis

(Denis et Schiffermüller, 1775)

– **modraszek agestis**

- Mieszynek (CB08), 23 VII 2007, 1 ex. (SP).

- Wieruszów (CB08), 7 VIII i 11 IX 2010, po 1 ex. (SP).

- Węglewskie Holendry (CC08), 26 VII 2009, 1 ex. (SM).

- Piaski Wielkopolskie (XT45), 8 VIII 2007, 22 VII 2009, po 1 ex. (TP).

Gatunek kserotermofilny. Występuje na terenie całej Polski, najrzadziej w górach. Dość pospolity, jednak liczebność lokalnych populacji jest niewielka (Buszko i Masłowski 2008). Podawany przez: Klonowski (1975), Bąkowski (1996), Walczak (1998, 2002, 2003), Baraniak et al. (1999), Brzeg (2007), Żurawlew (w przyg.).

***Cyaniris semiargus* (Rottemburg, 1758)**

– **modraszek semiargus**

- Osiek (CB09), 22 VII 2008, 1♂, 18 VII 2009, 1♂, 1♀, 12 VII 2009, 1♀, 29 VI 2010, 1♂, 1♀, 4 VII 2010, 1♀ (SP).

- Myśliborskie Holendry (CC08), 28 VI 2009, 1♀, 12 VII 2009, 1♀ (SM).

- Golina (CC09), 12 VII 2009, 1♀ (SM).

Gatunek mezofilny. Spotykany na obszarze całej Polski, jednak liczebność lokalnych populacji jest niewielka (Buszko i Masłowski 2008). W ostatnich latach staje się gatunkiem coraz rzadziej spotykanym (Sielezniew i Dziekańska 2010). Podawany przez: Klonowski (1975), Walczak (1998, 2002, 2003), Baraniak et al. (1999), Śliwa (2005), Brzeg (2007).

***Polyommatus bellargus* (Rottemburg, 1775)**

– **modraszek adonis**

- Chynowa (YT01), 22 V 2009, 1♀, para in copula (JB; fot. 3).

Ten kserotermofilny gatunek od wielu lat nie był potwierdzony w Wielkopolsce. Gatunek umieszczony na Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce, kategoria VU, narażony (Głowaciński ed. 2002). W ostatnich latach widoczna jest tendencja do odbudowy jego zasięgu w południowej Polsce (Buszko i Masłowski 2008). Podawany z Wielkopolski przez Schumanną (1902, za: Krzywicki 1982), a obecnie jako częsty i dość liczny z Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego (Brzeg 2007).

***Polyommatus coridon* (Poda, 1761)**

– **modraszek korydon**

- Wieruszów (CB08), 15, 19 i 23 VII 2007, 26 VII 2009, 12 VIII 2010, po 1 ex. (SP).

- Biadaszki (XT81), 13 VII 2008, 2 exx., 5 VII 2009, 1 ex., 17 VII 2009, 4 exx. (JB).

Gatunek kserotermofilny. W południowej Polsce pospolity, w północnych województwach lokalny (Buszko i Masłowski 2008). Podawany przez: Klonowski (1975), Bąkowski (1996), Walczak (1998, 2002), Baraniak et al. (1999), Śliwa (2005), Brzeg (2007), Żurawlew (w przyg.).

NYMPHALIDAE

***Argynnis aglaja* (Linnaeus, 1758)**

– **dostojka aglaja**

- Osiek (CB09), 1 VIII 2010, 1 ex. (SP).

- Myśliborskie Holendry (CC08), 12 VI 2009, 1 ex. (SM).

- Golina (CC09), 12 VII i 26 VII 2009, do 7 exx. (SM).

- Ciężęńskie Holendry (XT98), 4 VII 2009, około 20 exx. (SM).

Gatunek mezofilny, spotykany w całej Polsce, ale głównie pojedynczo i nielicznie (Buszko i Masłowski 2008). Podawany przez: Klonowski (1975), Walczak (1998, 2002, 2003), Śliwa (2005), Brzeg (2007).

Fot. 3. Modraszek adonis *Polyommatus bellargus*, Chynowa, 22.05.2009. Fot. J. Bartuzi

Argynnis adippe

(Denis et Schiffermüller, 1775)

– dostojka adype

- Sławsk (CC08), 9 VIII 2009, 1 ex. (SM).

Gatunek mezofilny. Występuje w całym kraju, zwykle jednak nielicznie (Buszko i Masłowski 2008). Podawany przez: Klonowski (1975), Walczak (2002), Brzeg (2007).

Brenthis ino (Rottemburg, 1775)

– dostojka ino

- Mieszyń (CB08), 25 VI 2010, 1 ex. (SP).

- Głaz (CB19), 18 VI 2008, 1 ex. (SP).

- Golina (CC09), 28 VI i 12 VII 2009, po 1 ex. (SM).

Gatunek higrofilny. Spotykany w całej Polsce z wyjątkiem gór (Buszko i Masłowski 2008). Podawany przez: Klonowski (1975), Walczak (1998, 2002, 2003), Baraniak et al. (1999), Śliwa (2005), Brzeg (2007), Żurawlew (w przyg.).

Boloria euphrosyne (Linnaeus, 1758)

– dostojka eufrozyna

- Golina (CC09), 12 VII 2009, 1 ex. (SM).

Gatunek mezofilny. Występuje w prawie całej Polsce, poza Dolnym Śląskiem. Spotykana bardzo lokalnie, a w miejscach występowania na ogół nielicznie (Buszko i Masłowski 2008). Gatunek potencjalnie zagrożony wyginięciem, ujęty w Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce, kategoria NT, jako bliski zagrożenia (Głowaciński red. 2002). Nie wymieniana z woj. wielkopolskiego (Buszko i Nowacki 2000), jednak według aktualnej wiedzy występuje w północnej części tego województwa (Buszko i Masłowski 2008).

Nymphalis polychloros (Linnaeus, 1758)

– rusalka wierzbowiec

- Kolno (CC09), 25 IV 2010, 1 ex. (SM).

- Odolanów (XT81), 28 III i 13 IV 2008, 1 IV 2009, 26 III 2010, po 1 ex. (TŻ).

Gatunek mezofilny. Spotykany w całym kraju, jednak nie jest pospolity (Buszko i Masłowski 2008). Podawany przez: Klonowski (1975), Baraniak et al. (1999), Walczak (1998, 2002, 2003), Śliwa (2005), Brzeg (2007), Żurawlew (w przyg.).

Euphydryas aurinia (Rottemburg, 1775)

– przeplatka aurinia

- Golina (CC09), w latach 2008 i 2009 pomiędzy 14 V a 12 VI obserwowano do 25 exx. na wilgotnych łąkach trzęślicowych. Motyle przebywały tylko na powierzchni około 400 m² (SM; fot. 4).

Gatunek higrofilny związany z czarcikęsem łąkowym *Succisa pratensis* Moench. W Polsce wykazywany dawniej z wielu stanowisk w całym kraju. W ostatnich dziesięcioleciach wymarł na wielu obszarach i obecnie większe skupienia znajdują się tylko w rejonie Polesia Lubelskiego, Kotlinie Sandomierskiej, na Roztoczu i w okolicach Kielc. Nieliczne stanowiska zachowały się na Podlasiu i Dolnym Śląsku (Buszko i Masłowski 2008). W latach 2006 i 2007 w województwie lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim stwierdzo-

Fot. 4. Przeplatka aurinia *Euphydryas aurinia*, Golina, 20.05.2009. Fot. S. Mielczarek

no kilkadziesiąt nowych stanowisk. W ostatnich 20 latach stwierdzono występowanie gatunku na 110 stanowiskach, usytuowanych w 65 kwadratach UTM (Pałka 2010). W Wielkopolsce dawniej podawany z okolic Kórnik, Nowego Tomysła, Rawicza i Leszna (Schulz 1887, 1905, Schumann 1902, Benner 1916, Vierhub 1915, za: Walczak 2002). Ponadto 5 VI 1956 wykazany w Darzyborze pod Poznaniem (Klonowski 1975). Ostatnio jedynym znanym stanowiskiem tej przeplatki w Wielkopolsce był teren poligonu „Biedrusko” (Walczak 2002). Stanowisko spod Goliny jest więc drugim współczesnym. Gatunek mocno zagrożony wyginięciem. W Polsce ściśle chroniony, wymagający ochrony czynnej, ujęty na Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce (Głowaciński ed. 2002) i w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt, jako krytycznie zagrożony (Głowaciński i Nowacki eds. 2004).

***Melitaea cinxia* (Linnaeus, 1758)**

– przeplatka cinksia

- Grądy (CB09), 22 VI 2008, 1 ex. (SP).
- Osiek (CB09), 29 VI 2008, 1 ex. (SP).

- Sławsk (CC08), 14 V 2009, 3 exx., para in copula (SM; fot. 5).

- Węglewskie Holendry (CC08), 14 V 2009, 2 exx. (SM).

- Golina (CC09), 28 VI 2008, 3 exx., 14 VI 2009, 8 exx. (SM).

Gatunek mezofilny. Występuje w całej Polsce, jednak gatunek niezbyt częsty, a w miejscach występowania nieliczny (Buszko i Maślowski 2008). Podawany przez: Klonowski (1975), Bąkowski (1996), Baraniak et al. (1999), Walczak (2002), Brzeg (2007).

***Apatura iris* (Linnaeus, 1758)**

– mieniak tęczowiec

- Bieniszew – Puszcza Bieniszewska (CC09), 30 VI 2010, 1 ex. (SM).

- Możdżanów (XT70), 27 VI 2010, 1 ex. (PTD).

- Leśnictwo Jeżówka (XT81), 27 VI 2010, 2 exx. (PTD).

Gatunek mezofilny. W Polsce spotykany nielicznie w całym kraju. Umieszczony w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt Ginących i Zagrożonych, jako gatunek najmniejszej troski (Głowaciński ed. 2002). Podawany

przez: Klonowski (1975), Baraniak et al. (1999), Walczak (1998, 2002), Śliwa (2005), Żurawlew (w przyzg.).

***Apatura ilia* (Denis et Schiffermüller, 1775) – mieniak strużnik**

- Sławin Nowy (BC92), 28 VI 2010, 1 ex. (PTD).
- Łubnice (CB16), 23 VI 2008, 1 ex. (SP).
- Smolniki (CC00), 26 VII 2004, 1 ex. (PTD).
- Węglewskie Holendry (CC08), 21 VI 2008, 1 ex. (SM).
- Bieniszew – Puszcza Bieniszewska (CC09), 30 VI 2010, 1 ex. (SM).
- Kępa (CC19), 30 VI 2009, 1 ex. (SM).
- Odolanów (XT81), 7 VII 2009, 28 VI i 23 VIII 2010, po 1 ex. (TŻ).
- Leśnictwo Bazantarnia (XT82), 25 VI i 2 VII 2006, po 1 ex. (PTD).
- Skrzębowa (XT83), 9 IX 2006, 1 ex. (PTD).

Fot. 5. Przeplatka cinksia *Melitaea cinxia*, Sławsk, 14.05.2009. Fot. S. Mielczarek

- Trzcieliny (XT91), 7 VII 2006, 1 ex. (PTD).
 - Ostrów Wielkopolski (XT92), 8 VII 2006, 2 IX 2007 i 27 VIII 2010, po 1 ex. (PTD).
 - Ciążeńskie Holendry (XT98), 4 VII 2009, 2 exx. (SM).
 - Parczew (YT02), 5 VII 2009, 4 VII 2010, po 1 ex. (TŻ).
- Gatunek mezofilny. Notowany w całym kraju, najczęściej na wschodzie i w Karpatach (Buszko i Masłowski 2008). Na Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce, kategoria LC (Głowaciński ed. 2002). Podawany przez: Klonowski (1975), Bąkowski (1996), Walczak (1998, 2002), Śliwa (2005), Żurawlew (w przyzg.).

Podsumowanie

Spośród wymienionych w artykule 28 gatunków motyli dziennych, trzy z nich są prawnie chronione i figurują w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt (Głowaciński i Nowacki eds. 2004): *Lycaena dispar* (kategoria LC), *Phengaris alcon* (VU) i *Euphydryas aurinia* (EN). Z kolei na Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce (Głowaciński ed. 2002) znalazły się: *Heteropterus morpheus* (NT), *Lycaena dispar* (LC), *Phengaris alcon* (VU), *Polyommatus bellargus* (VU), *Boloria euphrosyne* (NT), *Euphydryas aurinia* (EN), *Apatura iris* (LC) i *A. ilia* (LC).

Gatunkami mezofilnymi, które zasiedlają szerokie spektra środowisk, zarówno suche jak i wilgotne, obszary otwarte i leśne są: *Erynnis tages*, *Hesperia comma*, *Thecla betulae*, *Favonius quercus*, *Satyrrium w-album*, *Cupido argiades*, *Cyaniris semiargus*, *Argynnis aglaja*, *A. adippe*, *Boloria euphrosyne*, *Nymphalis polychloros*, *Melitaea cinxia*, *Apatura iris* i *A. ilia*. Do gatunków higrofilnych, czyli zasiedlających podmokłe i wilgotne łąki należą: *Heteropterus morpheus*, *Carterocephalus palaemon*, *C. silvicola*, *Lycaena dispar*, *L. alciphron*, *L. hippothoe*, *Phengaris alcon*, *Brenthis ino* i *Euphydryas aurinia*.

Gatunkami kserotermofilnymi, czyli związanymi z murawami i zaroślami kserotermicznymi są: *Satyrium pruni*, *Plebejus argyrognomon*, *Aricia agestis*, *Polyommatus bellargus* i *P. coridon*.

Odkrycie nieznanego stanowiska modraszka alkona i przepłatki aurinii pod Goliną koło Konina jest niezwykle cenne faunistycznie. Ponadto występują koło tej miejscowości: kosternik palemon, czerwończyk nieparek, czerwończyk płomieniec, modraszek semiargus, dostojka aglaja, dostojka ino, dostojka eufrozyna i przepłatka cinksia (Mielczarek w przyg.). Obszar łąk trzęślicowych, gdzie zanotowano omawiane gatunki, chroniony jest w obszarze Natura 2000 - Dolina Środkowej Warty (PLB 300002). Liczebność najcenniejszych gatunków motyli powinna być tam corocznie monitorowana i w razie potrzeby objęta ochroną czynną.

Podziękowania

Wykorzystano tylko udokumentowane fotograficznie obserwacje: Janiny Bartuzi (JBa), Pawła T. Dolaty (PTD), Wojciecha Kaźmierczaka (WKa), Wojciecha Kurzawskiego (WK), Tomasza Piecucha (TP), Zbigniewa Pokory (ZP), Michała Radziszewskiego (MR), Tomasza Żuka oraz autorów (PŻ, SM, SP, JB). Paweł T. Dolata udostępnił dane z Kartoteki Przyrodniczej Południowej Wielkopolski. Trudne w identyfikacji gatunki konsultowano głównie na Forum Entomologicznym (www.forum.entomo.pl) z doświadczonymi lepidopterologami: Adamem Laryszem, Markiem Hołowińskim, Antonim Kwiczalą, Rafałem Celadynem i Adamem Wareckim. Marek Bąkowski pomógł zdobyć potrzebną literaturę. Wszystkim wymienionym osobom składamy serdeczne podziękowania.

LITERATURA

- BARANIAK E., KUBASIK W., SOSIŃSKI J. 1999. Motyle dzienne (*Lepidoptera: Papilionoidea, Hesperioidea*) Wielkopolskiego Parku Narodowego. Bad. Fizjogr. nad Pol. Zach. C., 45: 13-27.
- BĄKOWSKI M. Motyle dzienne (*Lepidoptera, Rhopalocera*) rezerwatu „Meteoryt Morasko”. Roczn. nauk. Pol. Tow. Ochr. Przyr. „Salamandra”, 1: 175-180.
- BRZEG A. 2007. Motyle dzienne (*Zygaenidae, Hesperioidea i Papilionoidea*) Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego. Biul. Park. Krajobraz. Wielkopolski 13(15): 72-84.
- BUSZKO J. 1997. Atlas rozmieszczenia motyli dziennych w Polsce, 1986-1995. Turpress, Toruń.
- BUSZKO J. 2004. Modraszek alkon *Maculinea alcon* (Denis & Schiffermüller, 1775). In: GŁOWACIŃSKI Z., NOWACKI J. 2004. (eds.). Polska Czerwona Księga Zwierząt. Bezkręgowce. Kraków-Poznań.
- BUSZKO J. (w przyg.). Atlas rozmieszczenia motyli dziennych w Polsce, 1986-2008.
- BUSZKO J., NOWACKI J. 2000. The Lepidoptera of Poland. A Distributional Checklist. Polskie Towarzystwo Entomologiczne, Poznań-Toruń.
- BUSZKO J., MASŁOWSKI J. 2008. Motyle dzienne Polski. Wydawnictwo Koliber, Nowy Sącz.
- GŁOWACIŃSKI Z. 2002. (ed.). Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.
- GŁOWACIŃSKI Z., NOWACKI J. 2004. (eds.). Polska Czerwona Księga Zwierząt. Bezkręgowce. Kraków-Poznań.
- KLONOWSKI J. 1975. Materiały do fauny motyli większych Wielkopolski. Bad. Fizjogr. nad Pol. Zach. C., 28: 140-161.
- KONDRACKI J. 2002. Geografia regionalna Polski. PWN, Warszawa.
- KRZYWICKI M. 1982. Monografia motyli dziennych Polski, Papilionoidea i Hesperioidea (Lepidoptera). Lublin, maszynopis.
- Mielczarek S. (w przyg.). Motyle dzienne (*Lepidoptera: Papilionoidea, Hesperioidea*) środkowego odcinka doliny Warty pomiędzy Koninem a Sługocinkiem.

- PAŁKA K. Przeplatka aurinia *Euphydryas aurinia* (Rottemburg, 1775). In: MAKOMASKA-JUCHNIEWICZ M. (ed.). Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część I, s. 59-72. GIOŚ, Warszawa.
- SIELEZNIEW M., DZIEKAŃSKA I. 2010. Motyle dzienne. Fauna Polski. Multico Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- ŚLIWA D. 2005. Motyle większe (Macrolepidoptera) wybranych ekosystemów w Nadleśnictwie Doświadczalnym Zielonka – Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka. Biul. Park. Krajobraz. Wielkopolski 11(13): 197-216.
- WALCZAK U. 1998. Motyle dzienne (*Lepidoptera: Papilionoidea, Hesperioidea*) Ostrowa Wielkopolskiego i okolic. Bad. Fizjogr. nad Pol. Zach. C., 45: 29-40.
- WALCZAK U. 2002. Motyle dzienne (*Lepidoptera: Papilionoidea, Hesperioidea*) poligonu wojskowego w Biedrusku. Roczn. nauk. Pol. Tow. Ochr. Przyr. „Salamandra”, 6: 103-118.
- WALCZAK U. 2003. Materiały do poznania motyli dziennych (*Lepidoptera: Rhopalocera*) okolic Łekna i Tarnowa Pałuckiego. Studia i Materiały Pałuk, UAM, Poznań.
- WARECKI A. 2010. Motyle dzienne Polski. Atlas bionomii. Wydawnictwo Koliber, Nowy Sącz.
- ŻURAWLEW P. 2007. Nowe obserwacje modraszka argiadesa *Cupido argiades* (*Lycaenidae, Lepidoptera*) w południowo-wschodniej Wielkopolsce. Przegl. Przyr. 18, 3-4: 129-130.
- ŻURAWLEW P. (w przyg.). Motyle dzienne (*Lepidoptera: Papilionoidea, Hesperioidea*) powiatu pleszewskiego.

Summary

The article presents data on new localities of 28 butterfly species in Wielkopolska and Wieluńska Land (south-west Poland). From the faunistic perspective the most significant was finding new in Wielkopolska localities of protected and threatened in Poland species: *Phengaris alcon* (category VU) and *Euphydryas aurinia* (category EN). Polish Red List of Threatened Species includes furthermore: *Heteropterus morpheus*, *Lycaena dispar*, *Polyommatus bellargus*, *Boloria euphrosyne*, *Apatura iris* and *A. ilia*. The naturally precious molinia meadows near Golina (middle River Warta Valley, Nature 2000 site), which host the endangered in western Poland *Ph. alcon* i *E. aurinia*, should be covered with annual monitoring and, if required, active conservation.

Adresy autorów:

Przemysław Żurawlew
Kwileń 67a, 63-313 CHOCZ
e-mail: grusleon@gmail.com

Sławomir Mielczarek
ul. Dworcowa 11/17, 62-510 KONIN
e-mail: slawomirm65@gmail.com

Sławomir Pawlak
ul. Konopnickiej 15, 98-400 WIERUSZÓW
e-mail: slawieru@interia.pl

Jerzy Bartuzi
ul. Komuny Paryskiej 6a/4,
63-400 OSTRÓW WIELKOPOLSKI
e-mail: jerzybartuzi@gmail.com